

Kolokwia Platońskie – Timajos (Karpacz, 13–17.09.2000 r.)

---

*Платоновские собеседования – Тимайос
(Карпач, 13–17.09.2000 г.)*

Zorganizowane przez Instytut Filozofii Uniwersytetu Wrocławskiego „Kolokwia Platońskie – *Timajos*” rozpoczęły cykl corocznych konferencji poświęconych najważniejszym dialogom Platona. Przy tym, tak jak to było i tym razem, myśl Platona stanowić ma okazję do spotkania filozofów i historyków filozofii z uczonymi – specjalistami w wybranych dyscyplinach naukowych. Rozważania nad Platońskim *Timajosem* połączono z interdyscyplinarną dyskusją nad kosmologią światów możliwych – taka otwarta formuła uczyniła konferencję tym bardziej ciekawą.

Kolokwia Platońskie zgromadziły uczonych z wielu ośrodków: Wrocławia, Katowic, Lublina, Poznania, Gdańska, Krakowa i Rzeszowa. Referaty tworzyły pewne nieformalne bloki tematyczne, w ramach których poruszono następujące zagadnienia:

1. kosmologia światów możliwych (dr G. Besler, UŚ, *Czy D. Lewisa ‘światy możliwe’ mają status obiektów idealnych?*; dr J. Jaskóła, UW, *Zasadność rozważania kosmologii światów możliwych*; dr J. Mrozek, UG, *Zasada antropiczna jako zasada redukcji światów możliwych*; mgr R. Ciesielski, UAM, *Światy J. Campbella*; mgr K. Chrobak, UJ, *Czym się różnią rzeczywistości Chwistka od światów możliwych?*; prof. M. Fleischer, *System biologiczny, socjalny i system kultury z perspektywy konstrukttywizmu epietemologicznego – kognitywna konstrukcja rzeczywistości*; dr A. Tomkowska, UW, *Historie kosmiczne, czyli usensownienie dziejów*)

2. współczesne interpretacje i recepcja Platońskiego *Timajosa* (dr K. Szlachcic, UW, *Platońskie idee w kosmologii A. N. Whiteheada*; mgr K. Zawisza, KUL, *‘Timajos’ w świetle współczesnej fizyki*; dr L. Kleszcz, UW, *Pochwała mniemań*; dr L. Miodoński, UW, *‘Timajos’ w idealizmie niemieckim*; mgr A. Pacewicz, UW, *Próba interpretacji Platońskiej koncepcji ‘paradeigma’ w świetle teorii idei R. Ingardena*; dr R. Frei, UW, *Kosmos i Praxis*; dr Z. E. Roskal, KUL, *Przedmiotowe i metaprzekmiotowe inspiracje Platońskiego ‘Timajosa’*; dr A. Noras, UŚ, *Platonizm N. Hartmanna*)

3. myśl chrześcijańska wobec Platońskiego *Timajosa* (dr M. Manikowski, UW, *Agnostos Theos: ‘Timajos’ 28c*; dr J. Zieliński, UW, *Wczesnochrześci-*

jańskie koncepcje stworzenia świata a Platoński ‘Timajos’; mgr J. Surzyn, UŚ, Platoński ‘Timajos’ w komentarzu Wilhelma z Conches)

4. funkcja i miejsce *Timajosa* w filozofii Platona (prof. J. Gajda, UW, ‘Timajos’ pitagorejski. Koncepcje Demiurga w filozofii pitagorejskiej; prof. M. Wesoły, UAM, *Historia ‘peri physeos’ w ujęciu Platońskiego ‘Timajosa’*; dr P. Paczkowski, WSP Rzeszów, *Kosmologia-matematyka-paideia*)

5. rola Demiurga w filozofii Platona (dr W. Dłubacz, KUL, *Rola Demiurga w filozofii Platona*; dr J. Jaskóła, UW, *Rola koncepcji Demiurga w rozpoznaniu relacji idee a rzeczy*)

6. kosmologia Platona – fizyka i matematyka (M. Szamlicki, UW, *Bryły Platońskie w ‘Timajosie’*; dr J. Świderek, UMCS, *Związek pomiędzy światem matematyki a światem fizycznym w dialogu ‘Timajos’*; dr A. Tomkowska, UW, *‘Koło tożsamościowe’ – jedność i różnica jako zasady kosmologiczne*; dr M. Podbielski, KUL, *Pierwotne elementy świata zmysłowego w ‘Timajosie’ i w nauce niepisanej*; dr M. Szcześniak, UAM, *Kosmologiczne koncepcje wielości światów*; dr D. Kubok, UŚ, *Σφαῖρες u presokratyków i w Platońskim ‘Timajosie’*)

7. *Timajos* i *Fileb* – późna myśl Platona (prof. B. Dembiński, UŚ, ‘*Timajos*’ i ‘*Fileb*’. Teologiczny wymiar myślenia Platońskiego; dr J. S. Bańka, UŚ, *Miara i współmierność w Platońskich dialogach ‘Timajos’ i ‘Fileb’*; dr D. Olesiński, UŚ, *Problem Jedności i Wielości w świetle Platońskiego ‘Fileba’ i ‘Timajosa’*)

8. Platońskie pojęcie *chora* i jego współczesne interpretacje (dr B. Ogrodnik, UŚ, *O współczesnych rozwinięciach platońskiej kategorii ‘chora’*; dr M. Kostyszak, UW, *Koniec filozofii i zadanie myślenia w ‘Timajosie’ Platona – komentarz do ‘Chory’ J. Derridy*).

Ostatni temat wzbudził najwięcej kontrowersji, wywołując burzliwą dyskusję nad wartością Derridiańskich prób „czytania” Platona.

Krótki komentarz na koniec. *Timajos* jest jedynym dialogiem Platona, w którym podjęta została problematyka kosmologiczna. Zaplanowany został przy tym jako pierwsza część trylogii *Timajos – Kritiasz – Hermokrates*; Platon, z nieznanych nam powodów, porzucił prace nad nią i zajął się pisaniem *Praw*. Oba fakty rodzą pytanie o miejsce *Timajosa* w filozofii Platona: dlaczego Platon w ogóle podjął tak wyjątkową w jego twórczości problematykę; jakie jest miejsce kosmologii w całej jego nauce; jakie znaczenie ma fakt, że wyklada ją ustami pitagorejczyka? Odpowiedzi na pierwsze pytanie można szukać w *Prawach*, które zastąpiły nieukończoną trylogię – w X księdze tychże potępia Platon jako zgubne dla ludzi poglądy głoszące, że świat jest dziełem natury i przypadku, prawa zaś – skutkiem umowy. Polemika z sofistami i filozofami natury stanowi motyw przewodni całej filozofii Platona, ale tu czytamy, że ich poglądy są zgubne dla ludzi – można zatem przypuszczać, że kosmologiczne rozważania z *Timajosa*, wyraźnie skonfrontowane z wcześniejszą filozofią *physis*, miały pełnić funkcję paidetyczną: kosmos stanowić powinien wzór zarówno dla duszy człowieka, jak i dla ustroju państwa. Głównym przesłaniem *Timajosa* jest twier-

dzenie, iż w dziedzinie rzeczy powstających i ginących (świat, społeczeństwo, człowiek) dobro osiągane jest przez rozumne przekonywanie natury, którego wzorem ma być działanie Demiurga w świecie. Dialogi *Kritiasz* i *Hermokrates* stanowić miały zapewne, przy tych samych paidetycznych celach, zejście w świat ludzi i prezentować tę samą konstrukcję (historia przejścia od chaosu do porządku) w odniesieniu do społeczeństwa. Powtórzmy: to może stanowić odpowiedź na pytanie, dlaczego Platon napisał *Timajosa*.

Takie rozwiązanie pozwala ponadto wkomponować kosmologię z *Timajosa* w ramy całej Platońskiej filozofii, ale i tak można się zastanawiać nad ich autonomiczną wartością oraz wpływem na rozwój nowożytnego matematycznego przyrodoznawstwa. Opinie uczonych w tej kwestii są skrajne, przeciwwagę dla potępiających Platońską teleologię stanowi z pewnością ocena Heisenberga.

Wreszcie, sporną kwestią są granice, do jakich Platon „pitagoreizuje” w *Timajosie*, niektórzy bowiem uważają, że nie ma tam w ogóle nic z oryginalnej myśli Platona. Od czasów Taylora pogląd ten wciąż stanowi intrygującą propozycję interpretacyjną.

Kolejną grupę problemów związanych z dialogiem *Timajos* wyznacza koncepcja Demiurga, uczestnicy konferencji starali się dać odpowiedź na pytanie o jej źródła, rolę w filozofii Platona (o boskim rzemieślniku wspomina Platon jeszcze w *Sofiście*, w *Filebie* zaś, w kontekście rozważań nad dobrym życiem, mówi o rozumie jako przyczynie miary w rzeczach zmieszanych) oraz wpływie na teologię chrześcijańską.

Przedmiotem analiz w kilku referatach była struktura świata zmysłowego w *Timajosie*. Platon idzie dalej niż filozofowie przyrody, zakładając coś bardziej pierwotnego od tradycyjnie wyróżnianych „pierwiastków” (przeciwieństwa: woda – ogień, powietrze – ziemia) i poszukując bardziej pierwotnego wyjaśnienia sposobu, w jaki tworzą one świat zmysłowy, niż działanie mitologicznych sił Miłości i Nienawiści. Tu ujawnia się matematyczny charakter kosmologii Platona, geometryczne założenia określają makro- i mikrostrukturę jego kosmosu; one wyjaśniają szczegóły tej gigantycznej konstrukcji. Interesujące może być przy tym, jak pokazali niektórzy prelegenci, śledzenie podobieństw między Platońską wizją, a współczesnymi odkryciami naukowymi.

Interesujące jest też niewątpliwie „drugie życie” Platońskich idei we współczesnej metafizyce (Whitehead), ontologii (Ingarden), teorii poznania (neokantyzm) czy kosmologii (koncepcja światów możliwych). Zainteresowanych bliższymi szczegółami odsyłam do materiałów pokonferencyjnych, których druk organizatorzy zapowiedzieli na rok 2002.

Następne Kolokwia Platońskie mają być poświęcone dialogowi *Parmenides*, najbardziej enigmatycznemu tekstowi filozoficznemu antyku. Można zatem żywić nadzieję, że będą przynajmniej równie interesujące i naukowo płodne, jak pierwsze.